

कविता/गजल

काव्यका हृतियारले

चित्रबेब कृष्ण

सबै कवि कलाकार कुशासन विरोधमा
लेख्दछन् कविता काव्य भ्रष्टाचार निरोधमा
सुधासन कहाँ दिन्छन् माफिया मतियारले
सुधेरे छाँट आएन काव्यका हृतियारले
जनता पिसिएका छन्, रोग भोक र शोकले
सिमाना मिचिएका छन् शून् बन्दुक नोकले
शासक रमिता हेवै समृद्धि गीत गाउँच्नु
देश विदेशका गुज्जा 'डलर' ल्पाइ चढाउँछन्
खाँदै खाडलमा झर्दा चढावा कसरी छुने ?
युगा शकि सबै बेची समृद्ध कसरी हुने
गण लोक सबै तन्त्र पार्टी तन्त्र हुँदै गयो
नेता तन्त्र पुगि सबै माफिया तन्त्र भैगयो
गुज्जा तस्रक नेताको तन्त्रले फाइदा भयो
जनता ऋणाङ्गा झुँदै देश खोको हुँदै गयो
यस्ता नामद नस्तान केको कष्ट बचाउने ?
एउटा मर्द सन्तान देउ आमा हँसाउने ।

देउमाई-९, जीतपुर, इलाम
हाल : विरामोड-५, फ्रापा

सर्प अब सर्प रहेन

सपेराले
वाक्सभित्र थुनेको छ ।
जति दिन्छ
त्यति नै खाने गर्छ ।
कहिले दूध
दिने गरेको छ त
कहिले घ्यागुताहरु टोकेर
बाच्चे गरेको छ ।
दिए खाइ हाल्छ
नदिए भोक्मोकै
लमतन्न परिरहन्छ ।
छेउछाउ कोही परे भने
फँणा फुलाएर
ठिङ् उभिने गर्छ ।
लामो सास हालेर
स्वाँ-स्वाँ गर्छ ।
सक्तोसम्म त
भक्तने प्रयास पनि ।
तर बुझो !
विष दन्त नै
उखालिएको वेला
के नै डस्न सक्छ र ?
दूध पिलाएर
पालिंदासम्म पनि
विष नै ओकल्ने घेष्टा गरे
दाढा नङ्गा सबै नै
भाचिदिएको छ ।
केवल सपेराको
इसारामा
बाच्चु सिवाय
के नै विकल्प वाँकी छ र ?
अब पनि
फूर्टी लडाएमा
धाड नै भाची दिने छ ।
आखिर गोवन भएर पो
के भो र ?
हुर्मत नै सकिएपछि ।
त्यसैले
बाँच्चु छ उसले भने
सपेराको तालमा
नाच्छ जानु र्पद्ध ।
उसले दिएकोमा
चित थामी
बाच्चु र्पद्ध ।
हिजो पनि ज्यादा त
केही थिएन,
त्यसैले आज पनि
धेर खोज्नुको
कुनै अर्थ नै पो रहेन
किनभने सर्प अब
काचुलीसम्म रहेन ।

वेणप्रसाद अधिकारी
गैराह-२, फ्रापा

खुला आकाश कविता संग्रहालय सामार (२०६३)

मुक्तक

जब सरकारको नेतृत्वकर्ता अशक्त लाग्छ
मलाई देशको अवस्था देखेर विरक्त लाग्छ ।

भोलिका भविष्य भनिने युवाहरुको जमात
उनै नेताहरुको चाकडी गर्न अन्धमत्त लाग्छ ॥

वाँफीकोट-३ रुकुमपरिचम
हाल: वीरराज्ञ

‘दौपदी अवशेष’ पढेपछि

तुलसीराम खरेल

पचासको दशकदेखि नेपाली साहित्यमा
सकिय देखिन थालेकी नीलम कार्की निहारिका
साठीको दशकदेखि आख्यानमा हाम फालेकी
हुन् । कवितावाट आख्यानसम्म आउँदा उनी
आख्यान मै रमाइन र आख्यानमै स्थापित
बनिन् । २०७४ मा योगमायाका लाग्न मदन
पुरस्कर प्राप्ति पश्चात उनको स्थाते व्यातै
बहुन पुर्यो । आख्यानत अर्को आइमाईँ,
'चीर हरान' उनको चर्चित सिर्जनाहरु हुन् ।
सबैकूप्त डायरेसोरिक महिला लेखक २०३०
बाट उनको अर्को आइमाई छनोट हुन पुर्यो ।
उनले चीर हरानको लार्न पब्लिक पुरस्कर
पाइन् । २०७८ को उनको अर्को सांस्कृतिक
उपन्यास 'दौपदी अवशेष' हो ।

२०७८ सालमा तयार पारिएको नीलम कार्की
निहारिकाद्वारा लिखित सांस्कृतिक उपन्यास
साँगिला बुझसले प्रकाशको रूपमा बजारमा
ल्याएको छ । यसको प्रमुख बितरक सम्पूर्ण
किताब रहेको छ । टाइम्स क्रिएशनको
आवरणमा प्रथम संस्करण २०७८ बैस्कै
रहेको पुस्तकले अर्को सनसनी मच्चाउने
निश्चित छ । इतिहासको 'पुनर्जागरण'
संस्कृतिको हस्तान्तरण पनि सर्जकको
दायित्वभित्र पर्दै भन्ने मान्यता राख्ने नीलम
कार्कीको कार्यालयको रूपमा बित्तारित रहेको

पुस्तक । अनि कार्यालयको लिपि
उत्तरार्थीन् दौपदी अवशेष मार्कफ ।
बहुपती प्रथाका मुख्य गरेर दुई रुपहरु छन् ।
त्यसमध्ये सन्सारबाट विलुप्त, दूलभ र प्राचीन
तथा महाभारतकालीन दौपदी (बहुपती)
वैवाहिक प्रथा हुम्लाको उत्तरी क्षेत्रहरूमा
अभसम्म पाइनु धेरैकालामा अचम्मको कुरा
हो । नीलम त्याहाँका गाउँमा जान्छन्,
बिस्तून, धेरै जनासँग सम्पर्क स्थापित गर्दछन् ।
त्यस प्रथासँग गासियाका प्राप्तावरुका मनोदसा
मजाले अध्ययन गर्दछन् र एक उपन्यासको
सिर्जना गर्दछन् । त्यही हो दौपदी अवशेष ।

बहुपती वैवाहिक पद्धति अनुसार
दाजुभाइहरुवीच पृत्तैदेखि घर नछुँदैने हुनाले
पनि गएको अधिक, सांस्कृतिक, मनोवैज्ञानिक
जटिलताभित्र उपन्यासले दुबुल्की मार्न पुरोको
छ । धेरै दाजुभाइ हुदाको अवस्थामा कान्छ्यो
भाइले जेठो दाजुले विवाह गरेको भाउजुलाई नै
पल्ली स्थीकार्तुं पार्कोंको मनोवैज्ञानिक अवस्था
के होला ? भक्तै दौपदी उमेरको महिलालाई
पत्ती स्थीकार्तुं एउटा पक्ष त छदैछ । अकोतिर
कून भाइका सनातन कुन हुन ? भने अनुभारित
कुराले मन चिमोटोको पिडाद्वारा पाठकको हृदय
पनि दुल पुच्छ । तुम्लिङ्को हिमाली
चियामात्र कहाँ हो र छ्याइको स्वाद पनि
मज्जाले अनुभव गर्न पाइन्छ । चौरीका लस्कर,
घोडचही, घोडेटा बाटाहरु, हुँचेर धेर धरभित्र
बन्द जनजीवन बुझन महत पुच्छ । ग्रामिण
परिवेशभित्र पीडा र दुखको गीतहरु देखि-
काडा-काडा गुञ्जको र त्यहाँको भाषा, लयसंगे
तुवालो अनि श्रेटोको लयले मितेली लाग्नाएको
देखन सकिन्छ दौपदी अवशेषमा ।

गाउँमा मुख्याको केन्द्रित न्याय प्रणाली,
भायायादी मनोभाव, गरिबी र अशकाको
भुद्योग्निभित्र दिनान्तदिन पिसिएको नेपाली
समाजको कार्यालयको कथाको विस्तारित रूपहो
खसानरुपी खोच र जडानरुपी तिव्यती पड्दारको

दौपदी अवशेष । घटनाहरुको कारणको रूपमा
केन्द्रीय भायामा बहुपती दौपदी विवाह पद्धति
उभएको खुलासा भएको छ । स्थानीय नेपाली
भाषाको उच्चतम प्रयोगले जिवनतात दिएके
छ । तर, यसले कराकानीको सूक्ष्म अध्ययन
गर्न पाठकहरुलाई कतै- कतै कठिनाई उत्पन्न
हुन सक्छ ।

यो उपन्यास यथार्थमा आधारित छ । पावहरु
र तिनको वालिचालामा स्थानीयताको सुगन्ध
पाइन्छ । विकास से जनामा हुम्ला गएका
दिविजयको रूपमा निहारिकाले हुम्लाका
कान्त्वा धमार्ता धमार्त्तिन् तथा जडान क्षेत्र (चाड) र खसान क्षेत्र (रोड)को भौगोलिक
अवस्था समेत बुझाउन सक्षम हुर्दिन् ।
प्रत्येक विवेश जिन दूलो जारीको अपेक्षा
नेपालीको प्रेतिलामा सुख्य समस्या हो, अनि सानातिनो
नोकरीमा प्रवेश गर्न नचाहानाले हामी पर्दछि परिवहनको
उनी बताउँछन् । नेपालमा व्यावसायिक बनेतरको
चासो कम छ, तर अमेरिकामा भने माथिल्लो
तहको शिक्षा हाँसिल गरेको समय खेर फाल्को
नेपालीको प्रेतिलामा नेपाली राजनीतिको
नामको अभियान भएको उनको विचार कै छ । थोरै
पढ्ने र दक्षता दिना दूलो जारीको अपेक्षा
नेपालीको मुख्य समस्या हो, अनि सानातिनो
नोकरीमा प्रवेश गर्न नचाहानाले हामी पर्दछि परिवहनको
उनी बताउँछन् । नेपालमा व्यावसायिक बनेतरको
चासो कम छ, तर अमेरिकामा भने माथिल्लो
तहको शिक्षा हाँसिल गरेको समय खेर फाल्को
नेपालीको प्रेतिलामा नेपाली राजनीतिको
नामको अभियान भएको उनको बताउँछन् । नेपाली
राजनीतिको नामको अभियान भएको उनको विचार कै छ ।

भवाइस' नामको अंग्रेजी साहित्यिक भित्रे पत्रिकाको
सम्पादन मण्डल थिरवहादूर बुदायाको, राजेन्द्र
रिजाल लगायतका सहायतामा भाइरित ।

उनका पिता लामो सम्यसम्म शिक्षण पेशा
पश्चात् अवकाश जीवन विताउँदा साहित्य
सिर्जनामा सकिय थिए । उनको प्रेतिलाम नाम
उभेदैन सक्छ । नेपालमा पर्याप्त क्षेत्रमा
निर्मात विदेशिले नै उनले पर्याप्त साहित्य र समाजसेवा
विशेष रुची राख्ने गरेको उनको विचार ।

प्रयोगको मानिसका लाग्न जम्म दिने बुवाहामा
सवैभन्दा महत्वपूर्ण हुन्छ । त्यसले बुवाहामाको
नाममा स्थापित संस्था माफत नेपाली साहित्य,
संगीत र समाज सेवामा आफू पनि समर्पित रहने
उनले बताए । अमेरिकामा बसेर अहिले नेपालका
चार्डपर्स, रीतिराजाज, साहित्य, कला र संस्कृति
प्रति उत्तिकै मोह भएको बताउँछन् । नेपाली गीत-
संगीत सुन्ने, अंग्रेजी न्यूज़बन्द्ना नेपाली न्यूज़ बढी
हर्ने गर्दछन् । आफ्ने देखेको यादले नेपालमै भए
जस्तो उनलाई महश्यु हुन्छ । विदेशमा बसेर मुटुमा
आफ्नो देखाउँद राख्ने अनि काममा बौदेने उनको
उभेदैन गरेको उनको गुणासो छ । आफू जम्मे केवेदेशमा
दिविजयको विदेशिले चलेको छ । आफू जम्मे केवेदेशमा
दिविजयको विदेशिले तैयानि साहित्य सिर्जनाले पर्याप्त
मनलाई शिलता दिन साहित्य सिर्जना र गीत
रचना गरेको उनको भानाइ छ ।

उनको रचनामा भवित्वे 'यस

